

*Zaposlitev in bolnik
s kronično ledvično boleznijo* Mojca Lorenčič

Zdravstvene težave, ki spremljajo kronično ledvično bolezen, lahko vplivajo tudi na bolnikovo delovno zmožnost in zaposlitveno možnost. Pri tem se bolnik sreča z ambulanto medicine dela, prometa in športa, z Zavodom za invalidsko in pokojninsko zavarovanje ter Zavodom za zaposlovanje. Navajamo nekaj možnosti, ki jih ima bolnik pri tem na voljo, in pravic, ki sledijo iz statusov, pridobljenih na podlagi slabšega zdravstvenega stanja.

Pri zdravniku specialistu medicine dela, prometa in športa

Mlad bolnik s kronično ledvično boleznijo, ki se želi zaposliti, mora pred nastopom službe enako kot drugi delavci opraviti **predhodni preventivni zdravstveni pregled** pri pooblaščenem zdravniku specialistu medicine dela, prometa in športa. Ta oceni, ali njegovo zdravstveno stanje in zmožnosti ustrezajo obremenitvam, zahtevam in škodljivostim delovnega mesta. Bolnikom s kronično ledvično boleznijo odsvetujejo opravljanje del, kjer bi bili izpostavljeni kemičnim snovem, biološkim dejavnikom (bakterijam, virusom ...) in sevanjem, ki škodljivo delujejo na ledvice, ter velikim telesnim obremenitvam in neustreznim podnebnim pogojem, saj bi lahko vse to pospešilo napredovanje njihove bolezni. Zato lahko predlagajo nekatere omejitve na delovnem mestu. Mnenje zdravnika specialista medicine dela, prometa in športa za delodajalca ni zavezujoče, vendar je ta odgovoren, če se pri zaposlenem razvije poklicna bolezen oziroma okvara zdravja. Če je delavec zaposlen na delovnem mestu z večjim tveganjem, mora delodajalec delavca napotiti na **usmerjene obdobje preventivne zdravstvene preglede**, na katere lahko povabijo tudi delavce s kroničnimi boleznimi, torej tudi bolnike s kronično ledvično boleznijo. Tako delavec kot delodajalec lahko v primeru izrednih dogodkov ali bolezni zahtevata še **dodatni** usmerjeni preventivni zdravstveni pregled pri zdravniku specialistu medicine dela.

Če zdravnik specialist medicine dela, prometa in športa ugotovi, da delavec zaradi zdravstvenih težav ne more več opravljati svojega dela, lahko predlaga obravnavo na invalidski komisiji pri Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Hkrati lahko predlaga, na kakšnem drugem delovnem mestu lahko dela glede na preostalo delovno zmožnost.

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje

Če je bolnik zaposlen, mu pripadajo pravice iz invalidskega in pokojninskega zavarovanja. Tako lahko z napredovanjem kronične ledvične bolezni oziroma pešanjem ledvične funkcije zaprosi za **oceno telesne okvare**. Stopnjo telesne okvare ocenjuje invalidska komisija na omenjenem zavodu. Popolno

odpoved ledvic (končno ledvično odpoved) ocenijo kot 100 % telesno okvaro. Za oceno lahko bolnik zaprosi tudi pred končno odpovedjo ledvic, še posebno če ima še katere druge bolezni, katerih posledice ga ovirajo pri vsakdanjem življenju. Bolniku s telesno okvaro pripada finančno nadomestilo – invalidnina. Če je telesna okvara 80- in več odstotna, pa tudi beneficirana delovna doba.

Bolnik lahko zaprosi za **oceno invalidnosti**, kar prav tako ocenjuje invalidska komisija na Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Pri tem ne upoštevajo le njegovega zdravstvenega stanja, ampak tudi njegovo izobrazbo in možnosti delodajalca.

- Če bolnik popolnoma izgubi delovno zmožnost (prva kategorija invalidnosti), se upokoji in ima pravico do invalidske pokojnine.
- Če bolnik ni več zmožen opravljati svojega poklica, lahko pa opravlja drug poklic (druga kategorija invalidnosti), ima pravico do poklicne rehabilitacije, torej usposabljanja za drug poklic. Med usposabljanjem ima pravico do nadomestila za čas poklicne rehabilitacije. Ko usposabljanje zaključi in začne delati na novem delovnem mestu, pa pridobi še pravico do prejemanja začasnega nadomestila kot nagrade, da je poskrbel za svojo varnost. Tako zavarovanec prejema plačo in začasno nadomestilo.
- Če bolnik ni več zmožen opravljati dela na obstoječem delovnem mestu, ima pravico do premestitve na drugo delovno mesto (druga in tretja kategorija invalidnosti). V tem primeru zavarovancu pripada nadomestilo za invalidnost, ki ga prejema poleg plače. Nadomestilo štejejo v pokojninsko osnovo, ko se upokoji.
- Če bolnik ni več zmožen za delo s polnim delovnim časom, ima pravico do dela s krajšim delovnim časom (tretja kategorija invalidnosti). Pri tem lahko zavarovanec dela na obstoječem delovnem mestu. Če pa so njegove delovne zmožnosti še zmanjšane, ima pravico do premestitve na manj zahtevno delovno mesto, a prav tako za krajši delovni čas. V obeh primerih prejema poleg plače (za krajši delovni čas) tudi delno invalidsko pokojnino.

Če bolnik potrebuje pomoč pri opravljanju osnovnih življenjskih nalog, ima pravico do **dodatka za pomoč in postrežbo**. Tudi upravičenost za uveljavljanje te pravice ocenjuje invalidska komisija.

Zavod za zaposlovanje

Žal mnogi bolniki zaradi svojega zdravstvenega stanja ali drugih okoliščin izgubijo zaposlitev in s tem glavni dejavnik socialne varnosti. Bolniki, ki so zboleli mladi, pa zaposlitev težko najdejo. V obeh primerih se **kot iskalci zaposlitve registrirajo** na Zavodu za zaposlovanje, kjer lahko, če so med težje zaposljivimi osebami, prav tako uveljavljajo nekatere pravice. Med težje zaposljivimi so mladi, invalidi, ženske, starejši in dolgotrajno brezposelni.

Iskalci zaposlitve imajo pravico do prejemanja **nadomestila za brezposelnost**, če je bil iskalec zaposlitve prej zaposlen, in socialne pomoči. Posameznik, ki mu na zavodu izdajo odločbo, da je nezaposljiv, lahko na centru za socialno delo uveljavlja pravico do **socialne pomoči**. Iskalci zaposlitve imajo tudi pravico do vključitve v **programe aktivne politike zaposlovanja** (programi informiranja, poklicnega svetovanja, izobraževanja, izpopolnjevanja in usposabljanja).

Iskalci zaposlitve z zdravstvenimi težavami imajo dodatne pravice. V tem primeru v obravnavo vključijo zdravniško komisijo zavoda, ki oceni, ali so zdravstvene težave posameznika take, da vplivajo

na njegovo zaposljivost. Posameznika obravnava rehabilitacijska komisija, ki mu lahko na podlagi zdravstvene oviranosti podeli **status invalida** po Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov. Ta status mu omogoča nekatere ugodnosti:

- pravico do zaposlitvene rehabilitacije – te storitve invalidu omogočajo, da se usposobi za delo, zaposli in zaposlitev obdrži ter v njej napreduje;
- pravico do kvotne, podporne ali zaščitne zaposlitve – zaščitna zaposlitev je namenjena zaposlovanju najbolj oviranih invalidov, ki se na trgu dela ne morejo zaposlovati. Zaščitna delovna mesta zagotavljajo posebni delovni centri, prilagojena pa so delovnim sposobnostim in potrebam invalidov. Pri podporni zaposlitvi se invalid zaposli na običajnem delovnem mestu, zavod pa tako njemu kot delodajalcu omogoča strokovno in tehnično podporo, na primer prilagoditev delovnega mesta.
- Če v procesu zaposlitvene rehabilitacije ugotovijo, da posameznik zaradi zelo velike telesne ali duševne oviranosti ni zaposljiv, potrebuje pa nekakšno pomoč in si želi dejavnost, se lahko vključi v programe socialne vključenosti.

Seveda lahko brezposelni s statusom invalida išče običajno zaposlitev ali zaposlitev za krajši delovni čas, vendar v zadnjem primeru prejema le plačilo za krajši delovni čas brez nadomestil za preostali čas, ko ne dela.

Na voljo so tudi **ugodnosti za delodajalce**, ki zaposlijo invalida. Tako na primer zavod že med usposabljanjem brezposelnega posameznika za opravljanje zaposlitve financira večino stroškov usposabljanja. Ko pa ga delodajalec zaposli, lahko uveljavlja stroške prilagoditve delovnega mesta. Če je treba, lahko pridobi sredstva za to, da se je odprlo novo delovno mesto za invalida. Delodajalci, ki zaposlijo težje zaposljivo osebo, so upravičeni do sredstev iz spodbud za zaposlovanje težje zaposljivih ljudi in iz razpisov Sklada za spodbujanje zaposlovanja težje zaposljivih ljudi. Zaposlovanje invalidov spodbujajo tudi z nagradami za delodajalce, ki presegajo kvote zaposlenih invalidov.

